

УДК 341:342

О.А. Бундак,
А.А. Попов,
С.С. Пікалюк

ДЕЯКІ МІРКУВАННЯ ПРО НАЦІОНАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ГРОМАДЯНСЬКИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

В статті розглядаються доктринальні і нормативно-правові визначення поняття громадянських прав людини, а також національних гарантій забезпечення громадянських прав, їх види і можливі шляхи удосконалення.

Автори аналізують поняття, правове і філософське підґрунтя здійснення прав людини в міжнародному і національному аспекті, спираючись на тексти міжнародних документів, а також наукові пошуки іноземних і українських науковців в галузях теорії держави і права, міжнародного права і конституційного права.

Автори вважають, що поняття прав людини і, зокрема громадянських прав людини, не було незмінним протягом всієї своєї історії і якщо на перших етапах становлення було пов'язано з належністю особи до держави («громадянство»), то поступово майже втратило цей зв'язок.

Аналіз сучасного значення поняття «громадянські права», свідчить, що сучасний переклад українською мовою назви Пакту 1966 р. : «Міжнародний пакт про громадянські і політичні права» є оманливим, двозначним і таким, що не відображає сутності поняття «цивільні права людини» в міжнародному контексті.

Існує вірогідність, що українська юридична наука знайде інший еквівалент терміну «цивільні права» в значенні основних прав людини. Як можливий варіант, пропонується досить змістовний варіант заміни – «основоположні (буттєві) права і свободи людини за П.М. Рабіновичем.

Автори звертають увагу на ту обставину, що поняття національних гарантій забезпечення громадянських прав науковцями дається далеко не завжди.

До них в широкому розумінні потрібно віднести державні, тобто, які належать даній країні і стосуються її народу, відображають його характер, особливості і суспільну діяльність, позитивно діючі умови і засоби, які забезпечують їх фактичну реалізацію.

Оскільки природні права людини і громадянина, закріплені Конституцією України, не є вичерпними, важливою гарантією захисту цих прав, повинне стати сучасне розуміння духовних цінностей.

Ключові слова: *громадянські права, природні права, основні цивільні права, основоположні (буттєві) права і свободи людини, національні гарантії забезпечення громадянських прав.*

DOI 10.34079/2226-3047-2023-14-27-16-25

Постановка проблеми. Головним критерієм легітимності і досягнень влади в демократичній, правовій державі є ступінь забезпечення громадянських та політичних прав і свобод людини. Однак життя не стоїть на місці, міняються редакції міжнародних угод в сфері захисту прав людини, склад їх учасників, міжнародний механізм захисту цих прав стає дедалі складнішим. Сказане стосується також змін в законодавчому полі і суспільстві в Україні, це вимагає подальших досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У світовій та вітчизняній правовій доктрині питанням захисту громадянських прав людини присвячено ряд наукових публікацій.

Поняття, правове і філософське підґрунтя здійснення прав людини в міжнародному і національному аспекті відомі теоретики теорії держави і права, конституційного, канонічного, міжнародного та інших галузей права, а також філософії. Теоретичною базою для вирішення поставлених завдань і формування висновків роботи послужили праці таких дослідників як М.М. Бліхар, М.Т. Гаврильців, М.В. Ковалів, В.В. Кожан, О.В. Пушкіна, П.М. Рабінович, С.С. Сливка, І. А. Шуміло.

Однак актуальними залишаються питання аргументації авторами своїх позицій щодо поняття громадянських прав людини, класифікації цих прав і неформального механізму їх захисту.

Виклад основного матеріалу.

Визначення поняття громадянських прав людини

Поняття прав людини і, зокрема громадянських прав людини, не було незмінним протягом всієї своєї історії.

Саме виникнення прав людини пов'язане з працями класиків науки міжнародного права. Перш за все, Г. Гроцій і Е. Ваттель розділили ці права на права підданого над державою і правила непротивлення правителя відповідно до вимог підданого.

З часом, з визнанням з боку держави, вони стали основними (базисними) правами людини. Визнання цих правителями (державами), як правило, спочатку здійснювалося примусово у зв'язку з громадянськими війнами і революційними подіями, закріпленими у внутрішніх політичних і правових актах.

Класична формулювання прав людини була закріплена Конституцією і політичними деклараціями американських штатів, а також документами Великої Французької революції. Пізніше вони були прийняті і іншими державами, починаючи з ХІХ століття. Вони активно закріплюються в міжнародно-правових актах.

Термін «громадянські права» виник у ХVІІІ столітті, під час Французької революції 1789 року. Поняття громадянських прав стало ключовим для формулювання принципів правової держави та конституційного ладу.

Філософи та політичні діячі того часу, такі як Жан-Жак Руссо, Вольтер, Монтеск'є, Дідро та інші, внесли вагомий внесок у формулювання концепції громадянських прав. Вони пропагували ідеї про необхідність гарантування прав і свобод кожному громадянину держави, що відіграло значну роль у формуванні сучасного розуміння цих понять.

Одним із перших визначних документів, що стосувався прав людини, була «Декларація про права людини і громадянина», яка була ухвалена під час Французької революції 1789 року. Цей документ встановлював права, що мають бути гарантовані кожному громадянину, такі як свобода слова, право на власність та справедливий суд.

В Преамбулі цієї Декларації, зокрема, сказано: «Представники французького народу, утворивши Національні збори, вважаючи, що нещастю, забуття або зневага до прав людини є єдиними причинами суспільних нещастя і урядової корупції, вирішили викласти в урочистій декларації природні, невідчужувані і священні права людини» (Conseil constitutionnel, n.d.).

Як констатується у Великій українській енциклопедії, «за архітектонікою документа проголошені права й свободи розділені на: *права людини* та *права громадянина* (виділено мною – А.О.). Ці права і свободи міцно пов'язані з приналежністю всієї верховної влади – нації як сукупності громадян, політичної

асоціації громадян. Обмеженням прав є вимоги закону, який є виразом загальної волі. Права людини (природні) включають свободу, рівність, власність, безпеку і опір гнобленню» (Баймуратов та Кофман, 2023).

Отже, на перших етапах становлення громадянських прав (французька Декларація 1789 р.) поняття «громадянські права» однозначно було пов'язано з належністю особи до держави («громадянство»).

В Статуті ООН, підписаному 26 червня 1945 року в Сан-Франциско, сказано, що метою цієї Організації є зокрема, «міжнародне співробітництво в сфері розв'язання міжнародних проблем економічного, соціального, культурного та гуманітарного характеру й у заохоченні та розвитку поваги до прав людини й основних свобод для всіх, без розрізнення раси, статі, мови та релігії» (Організація Об'єднаних Націй, 1945, ч. 3 ст. 1). Іншими словами, про будь-який зв'язок прав людини з громадянством нічого не говориться.

Натомість у Преамбулі Американської декларації прав та обов'язків людини від 2 травня 1948 року зазначено, що американські держави неодноразово визнавали, що основні права людини не випливають з того факту, що він є громадянином певної держави, а ґрунтуються на його атрибутах людської особистості (American Declaration of the Rights and Duties of Man, 1948).

У ст. XVII цієї Декларації закріплено, що кожна людина має право бути всюди визнана як особа, що має права і обов'язки, а також користуватися *основними цивільними правами* (виділено мною – А.О.) (American Declaration of the Rights and Duties of Man, 1948).

В Загальній декларації прав людини від 10 грудня 1948 року ця ж думка подана більш загально і завуальовано: *«Кожна людина повинна мати всі права і всі свободи, проголошені цією Декларацією, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища. Крім того, не повинно проводитися ніякого розрізнення на основі політичного, правового або міжнародного статусу країни або території, до якої людина належить»* (виділено мною – А.О.) (Організація Об'єднаних Націй, 1948, ст.2).

Останнє наше зауваження стосується Міжнародного пакту про громадянські і політичні права від 16.12.1966 р. Англійською мовою його назва викладена як «International Covenant on Civil and Political Rights» (виділено мною – А.О.). В Преамбулі цього Пакту дається посилання на Загальну декларацію прав людини, згідно з якою «ідеал вільної людської особи, яка користується громадянською і політичною свободою і свободою від страху та нужди, можна здійснити, тільки якщо будуть створені такі умови, за яких кожен може користуватися своїми економічними, соціальними і культурними правами, так само, як і своїми *громадянськими* та політичними правами» (Організація Об'єднаних Націй, 1966).

В оригіналі ж англійською тут сказано про «civil and political rights», тобто цивільні і політичні права.

Варто звернути увагу на те, що коли йдеться про «цивільні права», мова не обов'язково йде про права відповідно до цивільного права.

У справі «Кониг проти Німеччини» Європейський Суд з прав людини визнав, що з приводу «цивільного» характеру прав практика свідчить про те, що класифікація, а також рішення про порушення або дотримання права на справедливий судовий розгляд наводиться відповідно до «змісту і впливу права, а не з його визначенням згідно з державним правом, усі права, які розглядають як «особисті», вважають в цьому відношенні «цивільними» (Караман, 2016).

Нарешті необхідно відмітити, що за українським тлумачним словником слово «ГРОМАДЯНСЬКИЙ» має 3 значення:

1. Прикм. до громадянин
2. Власт. свідомому громадянину
3. Невійськовий, цивільний (Словник.Уа, n.d.).

Отже сучасний переклад українською мовою назви Пакта: «Міжнародний пакт про громадянські і політичні права» є оманливим, двозначним і таким, що не відображає сутності поняття «цивільні права людини» в міжнародному контексті.

Можливо, українська юридична наука знайде інший еквівалент терміну «цивільні права» в значенні основних прав людини. П.М. Рабінович запропонував досить змістовний варіант заміни – «основоположні (буттєві) права і свободи людини (Рабінович, 2021, с.16).

Поняття національних гарантій забезпечення громадянських прав

Поняття національних гарантій забезпечення громадянських прав науковцями дається не завжди.

«Права, як би широко вони не були декларовані, не становлять реальної цінності без гарантій їхньої реалізації. Конституційні гарантії реальні лише тоді, коли надійно підкріплені механізмом їхньої реалізації. Механізмом гарантій прав людини і громадянина можна вважати систему правових засобів, визначених конституцією – це державні правоохоронні органи, судова система, громадські організації із захисту прав людини та громадянина тощо», – пишуть М.В. Ковалів, М.Т. Гаврильців, М.М. Бліхар (Ковалів, Гаврильців та Бліхар, 2014, с. 170).

В іншому підручнику «Конституційне право України» сказано, що «під гарантіями прав, свобод, обов'язків і законних інтересів особистості розуміються ті позитивно діючі умови і засоби, які забезпечують їх фактичну реалізацію та надійну охорону і захист для всіх і кожного. Негативні фактори не входять до числа гарантій здійснення прав, свобод і обов'язків особистості. Гарантії прав, свобод і обов'язків (правового статусу) особистості діляться на загальні (загальносоціальні) умови і спеціальні, юридичні засоби» (Конституційне право України, 2023, с.164).

Але ж термін «загальні (загальносоціальні) умови», безсумнівно ширше ніж «спеціальні, юридичні засоби» і вони мають співвідноситись як ціле і частина». Важко уявити, що ці загальносоціальні умови реалізуються тільки поза правовим полем.

Даючи поняття «національні гарантії» варто ще згадати, що поняття «національний» в українському тлумачному словнику має декілька значень:

НАЦІОНАЛЬНИЙ, а, е.

1. Стос. до нації, національності, пов'язаний з їх суспільно-політичною діяльністю.

2. Власт. певній нації, національності; який відображає їх характер, особливості

3. Державний, який належить даній країні або стосується її народу.

4. Стос. до окремої, нечисленної національності (Словник.Уа, n.d.).

Отже пропонуючи свій варіант поняття «національних гарантій забезпечення громадянських прав», ми вважаємо, що до таких в широкому розумінні відносяться державні, тобто, які належать даній країні і стосуються її народу, відображають його характер, особливості і суспільну діяльність, позитивно діючі умови і засоби, які забезпечують їх фактичну реалізацію.

Види національних гарантій і можливі шляхи їх удосконалення

В юридичній літературі можна зустріти різні класифікації національних гарантій забезпечення громадянських прав.

Не зупиняючись на кожній з них, скажемо, що в цілому вони зводяться до вже наведеного поділу:

на загальні (загальносоціальні) умови і спеціальні, юридичні засоби.

Загальні гарантії прав і свобод поділяються (класифікуються) на: – економічні; – політичні; – організаційні (Ковалів, Гаврильців та Бліхар, 2014, с.171).

Юридичні гарантії прав і свобод людини і громадянина встановлюються державою в Конституції та законах України. Так, Конституція України гарантує право на оскарження в суді дії чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб (ч. 2 ст. 55), недопустимість зворотної дії закону в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи, тобто ніхто не може відповідати за діяння, які на час їх вчинення не визнавалися законом як правопорушення (ст. 58), недопустимість обмеження прав і свобод громадян, крім випадків, передбачених Конституцією України (ст. 64); принцип презумпції невинуватості, тобто особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду (ч. 1 ст. 62) (Конституція України, 1996).

По іншій класифікації юридичні гарантії поділяються на дві групи: нормативно-правові та інституційні (організаційно-правові) (Конституційне право України, 2023, с.165).

До інституційних механізмів забезпечення прав: У багатьох країнах існують спеціальні установи або органи, такі як омбудсмани, правозахисні організації, комісії з прав людини та інші, які відповідають за захист прав громадян та надають їм можливість звертатися за допомогою в разі порушення прав.

Судові механізми захисту прав: Судова система відіграє важливу роль у захисті прав громадян. Громадяни мають право звертатися до судів з позовами про порушення їхніх прав, і суди розглядають ці позови відповідно до закону та надають компетентне судове рішення.

Ці елементи спільно створюють систему національних гарантій, яка забезпечує захист та реалізацію громадянських прав в межах кожної конкретної країни.

Слід сказати, що Конституція України вважається однією з найсучасніших в світі, але має бути багато в чому удосконаленою.

Не виходячи за межі цього дослідження, скажемо, що частину юридичних (нормативно-правових) гарантій ми могли б сміливо назвати *формальними*, оскільки вони не спрацьовують за різних причин, про що свідчить практика Європейського суду з прав людини, куди наші громадяни неодноразово звертались із скаргами.

Формальність деяких юридичних гарантій спричинена самими формулюваннями відповідних положень Конституції України. Так, відповідно до ст.13 земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу.

Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією.

Кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону (Конституція України, 1996, ч.1, 2 ст.13).

В той же час отримати від цього матеріальну вигоду українські громадяни не можуть, оскільки це прописано в Конституції.

Інакша ситуація в деяких країнах. Так, На Алясці (США) з 1976 року існує державний «Перманентний фонд», який керує доходами від видобування нафти в

штаті. До Фонду надходить 25% прибутку від обігу нафти, половина доходів через дивіденди розподіляється серед жителів Аляски. Кожен отримує однакову суму, яку може використовувати на свій розсуд. Наприклад, в 2019-му річна виплата становила 1,6 тисячі доларів, в 2020-му – близько 990 доларів.

Отримати виплати можуть громадяни, які живуть на Алясці щонайменше рік і планують надалі мешкати на території штату. Важлива умова – відсутність судимості.

У деяких країнах існують так звані «дитячі депозити». В ОАЕ на новонароджених відкривають депозитні рахунки, на які держава кладе гроші (від доходів від нафти та газу). Після досягнення повноліття громадянин отримує солідну суму, яку може використовувати на власний розсуд.

У Кувейті також відкривають банківський рахунок на новонародженого громадянина. Держава нараховує туди близько 3 тисяч доларів, завдяки відсоткам сума зростає. У країні також є «Фонд майбутніх поколінь», куди перераховується 10% доходів держави.

Аналогічний фонд є в Норвегії – Державний нафтовий фонд. У нього для «майбутніх поколінь» йдуть надлишкові доходи нафтового сектору (Слово і діло, 2021).

Так само удосконаленими мають бути загальні (загальносоціальні) умови захисту громадянських прав.

Природні права людини набувають практичного втілення (реалізації) через їх нормативне закріплення у конституції та законах держави. Останнім часом, - як справедливо зазначає В. Ковальчук, – конституційний каталог цих прав істотно розширився. Поряд із традиційними природними правами (на життя, свободу світогляду та віросповідання, приватну власність, свободу думки та слова) виникли право на ім'я, честь, гідність, збереження конфіденційності інформації, яка стосується особи та її родини, чисте екологічне середовище та інші важливі права, без забезпечення яких неможливо реалізувати соціально-економічні, культурні та політичні права (Ковальчук, 2017, с.334).

Дійсно, адже за ст.22 Конституції України Права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними (Конституція України, 1996).

На думку С. Сливки, природне право як система норм (у вузькому сенсі) – це сукупність законів Природи і законів біологічного розвитку людини, на основі яких функціонує світ. У широкому розумінні природне право як система норм – це сукупність метафізичних духовно-моральних чеснот, яких повинна дотримуватися людина, підтримуючи онтологічні принципи світопорядку й обґрунтовуючи трансцендентальність власної свободної волі для активного гармонійного самозбереження у Всесвіті. Людина дотримується норм природного права, коли вона живе за законами природи. Проте це вимагає розуміння, усвідомлення, осмислення таких процесів, оскільки людські погляди формуються під впливом і природного, і позитивного права, це називається виваженістю, поміркованістю, мудрістю. Тому під нормами природного права вчений розуміє «ті постулати природи, які людина свідомо, відповідно до власної совісті обирає для своєї поведінки» (Сливка, 2005, с. 212). Очевидно, останнє також може бути гарантією захисту прав людини, являючись по своїй природі духовною цінністю.

Висновки. Підводячи підсумок можемо констатувати наявність проблемних питань щодо визначення деяких ключових понять у сфері захисту прав людини.

1. Сучасний переклад українською мовою назви Пакта: «Міжнародний пакт про громадянські і політичні права» є оманливим, двозначним і таким, що не відображає сутності поняття «цивільні права людини» в міжнародному контексті.

2. Ми вважаємо, що до поняття «національні гарантії забезпечення громадянських прав», в широкому розумінні відносяться державні, тобто, які належать даній країні і стосуються її народу, відображають його характер, особливості і суспільну діяльність, позитивно діючі умови і засоби, які забезпечують їх фактичну реалізацію.

3. Формальність деяких юридичних гарантій захисту громадянських прав спричинена самими формулюваннями відповідних положень Конституції України.

Права людини і справді дуже тісно пов'язані з розвитком держави. І тому як держава впливає на право, так і право на державу. Якщо говорити про права в Україні, то можна сказати, що потрібні певні зміни щодо прав людей. Адже в нашій державі занадто багато побудовано на матеріальних цінностях. Люди забули, що вони передусім є людьми.

Бібліографічний список:

- Словник.Уа, n.d. *Портал української мови та культури*. [онлайн] Доступно: <<https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%D1%8F%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9>> (дата звернення: 13.03.2024).
- Баймуратов, М. О. та Кофман, Б. Я., 2023. Декларація прав людини і громадянина 1789. *Велика українська енциклопедія*. [онлайн] Доступно: <<https://vue.gov.ua/Декларація прав людини і громадянина 1789>>.
- Караман, І., 2016. *Критерії прийнятності індивідуальних заяв до ЄСПЛ*, Київ. 29 січ. Доступно: <<https://unba.org.ua/assets/uploads/news/advocatura/2016-02-01.karaman2.pdf.pdf>> (дата звернення: 23.04.2024).
- Ковалів, М. В., Гаврильців, М. Т. та Бліхар, М. М., 2014. *Конституційне право України: навч. посіб.* Львів : ТОВ «Ліга-прес».
- Ковальчук, В. 2017. Громадянські права і свободи людини як основний критерій легітимності та конституційності державної влади. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки : збірник наукових праць* [онлайн], 876, с. 329–337 Доступно: <<https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/42bc8b15-ef8c-47fc-b9a3-a55298cc51ec/content>> (дата звернення: 23.04.2024).
- Конституційне право України : підручник. 11-е вид., перероблене та доповнене, 2023. Ужгород : РІК-У. [онлайн] Доступно: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/51772/1/%D0%9A%D0%9F%D0%A3_2023_%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%BA.pdf> (дата звернення: 23.04.2024).
- Конституція України № 254к/96-ВР, 1996. *Верховна Рада України* [онлайн] Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>> (дата звернення: 03.03.2024).
- Організація Об'єднаних Націй, 1945. Статут Організації Об'єднаних Націй від 26 червня 1945 року. [онлайн] Доступно: <https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf> (дата звернення: 05.04.2024).
- Організація Об'єднаних Націй, 1948. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. *Верховна Рада України* [онлайн] Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015> (дата звернення: 29.03.2024).
- Організація Об'єднаних Націй, 1966. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН. Док. ООН А/RES/2200 А (XXI)

- від 16.12.1966. *Верховна Рада України* [онлайн] Доступно: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_043> (дата звернення: 25.03.2024).
- Рабінович, П. М., 2021. *Основи теорії та філософії права: навч. посіб.* Львів : Вид-во ЛОБФ «Медицина і право».
- Сливка, С. С., 2005. *Природне та надприродне право: у 3 ч. Ч. 1: Природне право: історико-філософський погляд.* Київ : Атіка.
- Слово і діло, 2021. *Громадяни яких країн отримують частину від продажу національних багатств.* [онлайн] Доступно: <<https://www.slovoidilo.ua/2021/07/15/infografika/svit/hromadyany-yakux-krayin-otrymuyut-chastynu-prodazhu-nacjonalnyx-bahatstv#:~:text=15%20%D0%BB%D0%B8%D0%BF%D0%BD%D1%8F%202021%2C%2017%3A02>> (дата звернення: 27.04.2024).
- American Declaration of the Rights and Duties of Man (Adopted by the Ninth International Conference of American States, Bogotá, Colombia, 1948). [online] Available at: <<https://www.oas.org/en/iachr/mandate/Basics/american-declaration-rights-duties-of-man.pdf>> (Accessed 23.04.2024).
- Conseil constitutionnel, n.d. *Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen de 1789* [online] Available at: <<https://www.conseil-constitutionnel.fr/le-bloc-de-constitutionnalite/declaration-des-droits-de-l-homme-et-du-citoyen-de-1789>>.

Reference:

- American Declaration of the Rights and Duties of Man (Adopted by the Ninth International Conference of American States, Bogotá, Colombia, 1948). [online] Available at: <<https://www.oas.org/en/iachr/mandate/Basics/american-declaration-rights-duties-of-man.pdf>> (Accessed 23.04.2024).
- Baimuratov, M. O. and Kofman, B. Ya., 2023. *Deklaratsiia prav liudyny i hromadianyna 1789. Velyka ukraïnska entsyklopediia.* [online] Available at: <[https://vue.gov.ua/Декларація прав людини і громадянина 1789](https://vue.gov.ua/Декларація_прав_людини_і_громадянина_1789)> (in Ukrainian).
- Slovnyk.Ua, n.d. *Portal ukraïnskoi movy ta kultury [Ukrainian language and culture portal].* [online] Available at: <<https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%D1%8F%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9>> (in Ukrainian).
- Conseil constitutionnel, n.d. *Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen de 1789* [online] Available at: <<https://www.conseil-constitutionnel.fr/le-bloc-de-constitutionnalite/declaration-des-droits-de-l-homme-et-du-citoyen-de-1789>>.
- Karaman, I., 2016. *Kryterii pryiniatnosti indyvidualnykh zaiav do YeSPL [Criteria for admissibility of individual applications to the ECHR]*, Kyiv. 29 sich. Available at: <<https://unba.org.ua/assets/uploads/news/advocatura/2016-02-01.karaman2.pdf.pdf>> (Accessed 23.04.2024) (in Ukrainian).
- Konstytutsiia Ukrainy № 254k/96-VR [Konstytutsiia Ukrainy No 254k/96-VR], 1996. *Verkhovna Rada Ukrainy* [online] Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>> (in Ukrainian).
- Konstytutsiine pravo Ukrainy : pidruchnyk. 11-e vyd., pererobl. ta dopov, 2023. [Constitutional law of Ukraine: textbook. 11th ed., revised and supplemented]. Uzhhorod : RIK-U. [online] Available at: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/51772/1/%D0%9A%D0%9F%D0%A3_2023_%D0%B4%D1%80%D1

- %83%D0%BA.pdf> (in Ukrainian)
- Kovalchuk, V., 2017. Hromadianski prava i svobody liudyny yak osnovnyi kryterii lehitymnosti ta konstytutsiinosti derzhavnoi vlady [Civil rights and human freedoms as the main criterion of legitimacy and constitutionality of state power]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika». Seriya: Yurydychni nauky : zbirnyk naukovykh prats* [online], 876, с. 329–337 Available at: <<https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/42bc8b15-ef8c-47fc-b9a3-a55298cc51ec/content>> (Accessed 23.04.2024) (in Ukrainian).
- Kovaliv, M. V., Havryltsiv, M. T., and Blikhar, M. M., 2014. *Konstytutsiine pravo Ukrainy: navch. posib [Constitutional law of Ukraine: education. manual]*. Lviv : TOV «Liha-pres» (in Ukrainian).
- Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii, 1945. Statut Orhanizatsii Obiednanykh Natsii vid 26 chervnia 1945 roku [The Charter of the United Nations Organization of June 26, 1945 [The Charter of the United Nations Organization of June 26, 1945] [online] Available at: <https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf> (Accessed 05.04.2024) (in Ukrainian).
- Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii, 1948. Zahalna deklaratsiia prav liudyny. Pryiniata i proholoshena rezoliutsiieiu 217 A (III) Heneralnoi Asamblei OON vid 10 hrudnia 1948 roku [Universal Declaration of Human Rights. Adopted and proclaimed by resolution 217 A (III) of the UN General Assembly of December 10, 1948]. *Verkhovna Rada Ukrainy* [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015> (Accessed 29.03.2024) (in Ukrainian).
- Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii, 1966. Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski i politychni prava, pryiniaty Heneralnoi Asambleieiu OON. Dok. OON A/RES/2200 A (XXI) vid 16.12.1966. *Verkhovna Rada Ukrainy* [online] Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_043> (Accessed 25.03.2024) (in Ukrainian).
- Rabinovych, P. M., 2021. *Osnovy teorii ta filosofii prava: navch. posib [Fundamentals of the theory and philosophy of law: teaching. manual]*. Lviv : Vyd-vo LOBF «Medytsyna i pravo» (in Ukrainian).
- Slovo i dilo, 2021. Hromadiany yakykh krain otrymuiut chastynu vid prodazhu natsionalnykh bahatstv [Citizens of which countries receive part of the sale of national wealth]. [online] Available at: <<https://www.slovoidilo.ua/2021/07/15/infografika/svit/hromadyany-yakyx-krayin-otrymuyut-chastynu-prodazhu-naczionalnyx-bahatstv#:~:text=15%20%D0%BB%D0%B8%D0%BF%D0%BD%D1%8F%202021%2C%2017%3A02>> (in Ukrainian).
- Slyvka, S. S., 2005. *Pryrodne ta nadpryrodne pravo: u 3 ch. Ch. 1: Pryrodne pravo: istoryko-filosofskyi pohliad [Natural and supernatural law: in 3 hours Part 1: Natural law: historical and philosophical view]*. Kyiv : Atika (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 10 травня 2024р

**O.A. Bundak,
A.A. Popov,
C.C. Pikalyuk**

SOME CONSIDERATIONS ABOUT NATIONAL DEFENSE OF HUMAN CIVIL RIGHTS

The doctrinal and normative legal definitions of the concept of human civil rights, as well as national guarantees for the provision of civil rights, their types and possible ways of improvement are considered in the article.

The authors analyze the concept, legal and philosophical basis of the implementation of human rights in the international and national aspect, relying on the texts of international documents, as well as the scientific research of foreign and Ukrainian scientists in the fields of the theory of the state and law, international law and constitutional law.

The authors believe that the concept of human rights and, in particular, human civil rights, has not been unchanged throughout its history, and if at the first stages of its development it was connected with a person's belonging to the state ("citizenship"), it gradually almost lost this connection .

An analysis of the modern meaning of the concept of "civil rights" shows that the modern Ukrainian translation of the title of the 1966 Covenant: "International Covenant on Civil and Political Rights" is misleading, ambiguous and does not reflect the essence of the concept of "civil human rights" in international context.

There is a possibility that Ukrainian legal science will find another equivalent of the term "civil rights" in the sense of basic human rights. As a possible option, a fairly meaningful replacement option is offered - "fundamental (essential) human rights and freedoms according to P.M. Rabinovych.

The authors draw attention to the fact that the concept of national guarantees of ensuring civil rights is not always given by scientists.

To them in the broad sense should be attributed state, that is, which belong to this country and concern its people, reflect its character, features and social activity, positively acting conditions and means that ensure their actual implementation.

Since the natural rights of a person and a citizen, enshrined in the Constitution of Ukraine, are not exhaustive, an important guarantee of the protection of these rights should become a modern understanding of spiritual values.

Keywords: *civil rights, natural rights, basic civil rights, fundamental (essential) human rights and freedoms, national guarantees of ensuring civil rights.*